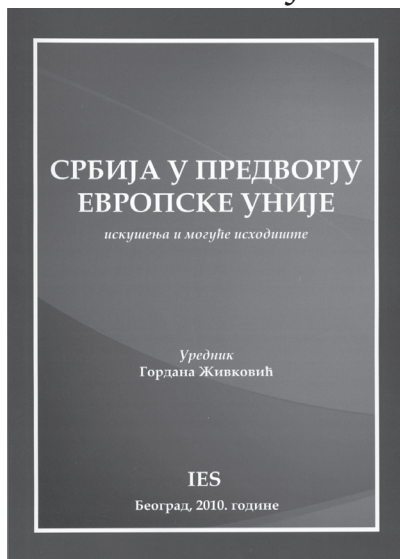

Ненад Перих*

**ПРЕДСТАВЉАЊЕ
ЗБОРНИКА СРБИЈА
У ПРЕДВОРЈУ
ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ**

УДК 327(497.11:4-672EU)(082)(049.3)

Увод

Једна од најбитнијих и најактуелнијих тема данас у Србији јесте питање прикључивања наше земље Европској унији. Жива полемика која се води на друштвеном нивоу је ретко када била научно подскрбљена-углавном се састојала од ставова, личних мишљења или једнострано сагледаних чињеница, те и једнострано упо-

ребљених основа за научну анализу овог проблема. Мало тога је имало свеобухватан приступ, а доношење овакве одлуке, која има врхунски политички, друштвени, економски и други значај захтева управо најшири могући научни приступ који се бави остваривањем српских државних циљева. Такође, овакав приступ захтева укључивање наших најзначајнијих друштвених снага и ресурса, не би ли одлука имала нужан демократски легитимитет.

Институт за европске студије је, као једна од најпозванијих институција које треба да размотри ово питање, издао зборник Србија у предворју Европске уније који на веома умешан начин у четири целине даје међусобно супростављене ставове. Аутори су изнели ставове засноване на дубљој анализи како ЕУ, тако и српског народа и државе, а у одређеним случајевима и генералног гео-политичког дискурса.

*Део први: ЕУ
скептицизам*

Почетак књиге и најобимније део посвећен је двома књигама које износе разлоге против приступања ЕУ. Обе књиге су издате 2008, а аутори су Дејан Мирковић - Аргументи против Европске уније и Милош Кнежевић - Евроскептицизам. Обојица се највише слажу око тога да је ЕУ предимензионирана организација изрази-

* Универзитет Метрополитан, Београд

то бирократског устројства, али сваки за себе елаборира низ других ставова који су контра прикључењу Европској унији.

Мировић почиње од тога што је ЕУ веома скупа и крајње бирократизована “супердржава” у којој само постоји привид демократије. Разлоге види у томе што се све главне одлуке доносе у Бриселу од Европске комисије која има улогу владе ЕУ, те да се одлуке која доноси ово тело прослеђују у парламенте држава чланица на усвајање. Такође, седнице комисије су тајне и нема званичне документације. Мировић оптужује европску бирократију и да је прескупа, као и да доноси велики број уредби од који се један део коси са природним законима (одређују се, изглед и до милиметарске прецизности величине воћа и поврћа). Овај аргумент се односи и на пољопривреду Србије која неће моћи да изађе на крај са оваквом регулативом, а представља један од наших најважнијих ресурса. При томе Мировић анализира и расподелу буџета ЕУ, чија половина се издваја за пољопривреду и развој сеоских подручја. Од те половине веома мали део добијају нове чланице, готово све одлази у “старе чланице ЕУ”. Такође, осамдесет процената помоћи иде великим произвођачима и концернима (као што су Нестле и Унилевер), а само двадесет обич-

ним пољопривредницима, који су код нас и најугроженији.

Аутор наводи и познату чињеницу да се током транзиције држава путем аквизиције постојећих (и најчешће најпрофитабилнијих ако су здрава)¹ предузећа по веома повољним ценама. Тада такво предузеће бива истргнуто из мреже националне привреде и постаје део мултинационалне компаније, те више не даје посао привреди око себе, већ другим деловима матичне фирме. Мировић наводи међународне и изворе из Пољске не би ли оповргао идеју да улазак у ЕУ значи заустављање иселавања образоване и млађе радне снаге. Напротив, наводи примере Пољске -након прикључења ЕУ два милиона радно способних становника је напустило земљу, исто као и са Румунијом, док је из Бугарске отишло милион становника.

Мировић ЕУ бирократију као изузетно корумпирану што подскрбљује са два доказа: Европска комисија је 1999. поднела оставку због корупције, а Европска агенција за борбу против корупције је за прву петогодишњицу свог деловања поднела извештај о износу превара и корупције од пет милијарди евра. Ако се зна да се у већини случајева открије мањи део, онда је ова информација забрињавајуће природе.²

1 Прим. аут.

2 Исто.

Такође, Мировић се позива и на то да се Србији константно понавља да недовољно сарађује са судом у Хагу, и поред тога што је испоручила два председника, једног премијера, једног вицепремијера, велики број министара и цео ратни генералштаб. Даље, иако је Србија обновила и учврстила демократију, а Косову понудила све што се може замислити од аутономије, западни дипломатски кругови су јој оспорили право да управља својом покрајином.

Други аутор, Милош Кнежевић се више усмерио на културно-политичке разлога неуласка у ЕУ, при чему у уводу прави фундаменталну разлику између евроскептицизма и еврофобије. Евроскептицизам није страх од Европе или мржња према њој. То је рационалан и критички став према ЕУ. У оквиру овога Кнежевић разрађује једну неоспорну чињеницу која се не употребљава довољно често као аргумент: Срби који већ живе у Европи се и не могу декларисати као неевропски народ, што је савим логично.

Он развија широку платформу аргумената који се базирају на културној искључивости коју чланице ЕУ развијају према свему што нема обресе европског културног идентитета. На то надовезује недвосмислену одбојност Запада према Истоку, што се види и кроз опсежне и понижавајуће услове које кандидати морају да

испуне да би постали чланови ЕУ. Политика која Европска заједница води према Истоку и државама које су изразиле жељу да постану чланови ЕУ Кнежевић описује као нео-колонијалистичку.

Та политика се рефлектује на свим нивоима: политичком, привредном, културном, медијском и другим, те је проширење ЕУ, према Кнежевићу, велики "социјални и политички инжењеринг". Један од главних разлога, поред проширења тржишта (зарад даљњег богаћења старих чланица које су некада биле колонијалне силе), аутор види у исконској мржњи коју је Запад одувек осећао према Истоку и који је у прошлости покушавао да артикулише кроз асимилацију на нивоу хришћанства, а често и војно. На ово се надовезује дубоко негативан имиџ који Балкан има на Западу већ неколико векова (додуше не без неких основа³), који је увећан приказивањем Србије као главног кривца за распад СФРЈ и пратеће ратове и другим пропагандним елементима којима су Срби, као народ, обележени.

Нео-колонијални аспект доказује кроз чињеницу да у најбитнијим телима ЕУ доминирају представници Немачке, Француске, Британије, Шпаније и Италије доминирају, док су представници већине других нација, нарочито

3 Прим. аут.

нових чланица готово занемарљиви у центрима европског политичког и економског одлучивања.

У првом делу представљено је и мишљење Мише Ђурковића из Института за политичке студије о ставу америчке администрације према Србији и њеном прикључењу ЕУ. Он примарно Балкан и Србију, као његову централну земљу, ставља у геополитичку равн према САД, где су њени интереси јасни и изражени. Балканско полуострво има стратешки значај за деловање на Блиском истоку и напредовање према Русији (највећа америчка база у Европи се налази управо на Косову за које аутор тврди да је доспело у овакав положај директним укључењем САД у стварање ОВК), а правац гасовода иде преко Србије и територија настањених српским народом.

Изузетно је занимљива његова теза да САД, иако декларативно подржавају улазак Србије у ЕУ, суштински нису заинтересовано за то, напротив. Услед уочљивог деловања неколико претходних администрација на разједињавању српског национа (јер САД, као што и Милош Кнежевић тврди, у Србији виде малу или продужену Русију, њен потенцијал да изађе на топла мора, што укључује контролу енергетских праваца⁴).

4 Што се у некој мери и десило у Србији, Републици Српској и Црној Гори, делимично на начин који САД нису могле да спрече. Прим.

Балкан Ђурковић види и као геополитички трусно подручје које САД држе у резерви за евентуалну дестабилизацију Европе, где су опет Срби централни народ који је довољно пута, иако мали, утицао на историјске токове, а својом бунтовношћу постају идеална мета. Због тога, према аутору, САД сузбијају снагу српског народа, а најједноставнији правци за то јесу увођење подела и измена идентитета чиме образлаже правце даљњег геополитичког деловања САД: одвајање Војводине, а можда и још неког региона од српске матице.

Иако наведени у својим деловима аутори не нуде конкретно решење-геополитички и национални дискурс, он се да наслути у идеји заступаној од стране политичких "еврореалиста" који упозоравају да Србија не треба да показује толико нестрпљења за улазак у ЕУ, већ да би требало агресивније користити положај кандидата за улазак у ЕУ који има слободан излаз на огромно руско тржиште. Према њима земља са таквом позицијом не само што може да користи део фондова ЕУ, већ може привући и капитал који, због строгих услова ЕУ, нема могућност за пласирање на тамошњем тржишту.

Део други:
Европско и српско
у кључу
демократије

Овај део представља радове и анализе Александра Гајића и Гордане Живковић из Института за европске студије.

Саша Гајић се кроз проучавање односа европеизације и традиције, где заступа тезу да често присутна идеја о традицији као сметњи за европеизацију нема основу због устројства ЕУ као заједнице “држава и грађана”, те да и поред својих кохезионих и хибридних особина ЕУ поштује културне идентитете и да није супротстављена културним различитостима.

У оквиру тога Гајић дубље анализира традицију и њене одлике, нарочито оне у односу на европску историју и европски културни простор. Кроз навођење већег броја конститутивних елемената и одредница ЕУ изводи закључак да би се национални културни идентитет и традиција сложили и уклопили у већ постојећи мултикултурални систем вредности који је, суштински гледано, настајао вековима. Но, аутор не наводи неке конкретне примере којима би подскрбио своје аргументе, што оставља простор за полемику.

Наредни аутор, Гордана Живковић изучава однос националног идентитета и Европске уније,

тј. питања потенцијалног губљења идентитета уласком у ЕУ. Разрађује две међусобно супротстављене идеје. Прва је да процеси европских интеграција, захтевају нови концепт када су у питању држава и нација, па се на основу тога нови идентитети европских држава рађају из вертикалног сукобљавања са идентитетом “вишег реда”, а не из хоризонталног односа с другим нацијама. Према тој идеји национални идентитет губи на важности, што се углавном преноси на елементе свести у вези са суверенитетом државе и нације.

Са друге стране, анализира се проблем идентификације садржаја европског идентитета, на основу чега аутор изводи закључак да су мале могућности за конституисање европског идентитета уколико се покаже да су разлике у поимању припадности и разумевања самог темеља европског јединства непомирљиве. По том питању наводи се ефектан пример односа хришћанске Европе и постојећих мањина (које се у многим земљама попут Француске, Немачке, Белгије и Холандије драматично повећавају)⁵ које хришћанство не препознају као заједнички вредносни елемент, напротив. Стога се тврдње да ће се европске државе и нације лако одрећи својих идентитета у име

5 Прим. аут.

једног заједничког веома проблематичне.

Аутор, такође, указује и на потребу суочавања српског народа са својим православним идентитетом и предањем у оквиру модерних токова и времена која долазе.

Део трећи: Искушења на путу до Европске уније

Овај део нас уводи у полемику о кретањима генералних политичких сила, нарочито оних које (ре)обликују изглед држава, па и нација, како на српском, тако и европском нивоу. У овом делу су мишљења и најопречнија - крећу се од евроскептицизма до прикључењу најближих ставова.

Први аутор представљен у овом делу, Радмила Накарада се бави глобализацијом и неолибералним приступом који она пропагира, а који поступно доводи до слабљења капацитета државе да врши своје функције, те и редефинисања права на мешање у послове суверених држава ради заштите људских права.

Према Накаради, нова правила немају упориште у постојећем међународном праву, већ претпостављеном, надолazeћем "космополитском праву". На основу тога имамо две групе држава: оне која нова правила суверенитета дефинишу и одлучују на кога и како ће их применити и оне које су објект

"просвећених интервенција", попут Србије. Тако је признавањем унилатералне сецесије ЕУ темељно отежала трансформацију српске државе.

Даље, разлаже се концепт трансформације и поставке државе који аутор тражи у обједињавању стратегија које прецизно препознају унутрашње проблеме (по питању Србије истичу се партиократија и неспособност политичке елите да заштити виталне националне интересе, корупција и нестручно вођена приватизација) и успешно их решавају паралелно са спољашњим маневрима који треба да користе сваки маневарски простор који се пружа. Аутор образлаже да не постоји универзална формула, већ да се морају поштовати локалне, историјске и културолошке одлике. При томе наводи пример азијских држава које нису слепо слушале неолибералну мантру, већ под државном ингеренцијом спровеле успешне реформе (Јужна Кореја, Кина, Малезија). То доводи аутора до идеје да Србија неоспорно мора да развија мрежу односа и ван европских оквира са земљама које могу утицати на њену економску (и додаћемо политичку) консолидацију.

Потом се Александар Фатић бави структурним и политичким насиљем, где успешно елаборира чињеницу да је у неорганизованим државама, посебно оним у

транзицији, у којима влада тренд реконфигурације власти и утицаја, ниво структурног насиља веома висок. Он се испољава кроз: бројне злоупотребе и класичне видове политичке корупције: непотизам и кронизам, трговину политичким услугама са богатим финансијерима странака и сл. Анализира се и феномен политичких елита које настају из наслеђених механизма поделе власти. Аутор сматра да су се у Србији развили наследници политичких комесара и првоборца комунистичког режима (од којих је део и даље присутан у најугледнијим научним и културним институцијама).

Фатић се бави и феноменом конгломерата елите који се испољава кроз регрутовање истих личности из различитих елита на места у другим елитама (различитим местима у државном апарату), што према њему условљава затварање (у овом случају српског) друштва.

Наредни аутор, Златко Исаковић обрађује проблем мерења дистрибуције политичке моћи у Србији и Европској унији, што анализира кроз следеће факторе: становништво, територију, економију, војну силу, политички систем и уређење, идеологију и морал, комуникације и геополитику у опште. Аутор сферу комуникација, с правом, сврстава у најкритичније код нас: неразвијена је, а

веома битна (у целокупном представљању државе и народа⁶). Увиђање ове чињенице, нажалост, није својствено нашим научним круговима, или се на ње гледа са мањом важношћу него што заслужује⁷. На њу се наслања култура која исто, према аутор представља једну од три кључне области коју Србија треба да развија и у којој, при томе, има велики потенцијал и квалитет.

Уз развој економије и наведене две области, Србија би постала атрактивнија, прихваћенија земља са већом способношћу за улазак у ЕУ, иако ове потенцијале не треба развијати искључиво из тог разлога, већ општег државног и националног напретка.

Трећи аутор - Хасиба Хрустић у овом делу представља своје виђење најбитнијих елемената сарадње Србије и ЕУ у области опорезивања. Најбитније ствари које Србија треба да промени у свом пореском систему, а ради прикључивања ЕУ су: реструктурирање пореске администрације, даља реформа фискалног система, борба против пореске утаје и борба против штетне пореске конкуренције. Аутор издваја и увођење синтетичког пореза на доходак

6 Више о овој теми у раду: "Branding the State and the Nation (The Case of The Republic of Serbia)", *International Journal of Social Sciences and Humanities* MEGABRAND, No. 1/June 2010/Volume 1.

7 Прим. аут.

грађана који би омогућио правично опређивање - у складу са економском снагом.

Анализирају се и фискална државна помоћ, избегавање двоструког опорезивања, и друге, које Хрустић успешно рашчлањује и упоређује. Из свега овога се види и шта би Србија, због себе саме требала да уради, када је њен фискални и порески систем у питању, а ради јачања економије и њене конкурентности у међународним оквирима.

Део четврти: Питања која се не смеју прећутати

Момчило Диклић се бави Европском унијом и српско-хрватским односима, пре и након 2000. године. Анализирају се српско-хрватски односи оптерећени бројним неспоразумима и противречностима, као промене настале распадом СФРЈ када је српски народ изгубио конститутивност у Хрватској и готово нестао у њој (сведен је на мање од 5% укупног становништва).

Диклић износи питање проширења ЕУ балканским земљама и међународно прихваћених обавеза Хрватске према Србима које нису испуњене (враћање станарских и земљишних права, обнова ратом оштећене имовине, учешће у процесу приватизације, неисплаћене пензије, динарска и девизна штедња остала у хрватским банкама, и друга питања) уз надање да би се она решила уласком

Хрватске и Србије у ЕУ и да би се положај Срба у Хрватској тиме побољшао.

На крају зборника Петар Милосављевић разматра питање српског језика који је доживео да добије разна имена, што није учињено ни са једним европским језиком. Аутор захтева да се на простору бивше СФРЈ доследно поштују европске вредности и заступа став да се треба вратити схватању српског народа као мултиконфесионалног, како се чини и у случају других народа, те да се један језик мора називати својим правим именом где год да се говори.